

Lokale rekenkamers of accountants: wie rijdt een scheve schaats?

Rijden lokale rekenkamers een scheve schaats als zij kijken naar de betrouwbaarheid van de jaarrekeningen van hun gemeenten? Dat beweren Petra van Lange en René Vierbergen in hun bijdrage 'Toezicht door lokale rekenkamers: een scheve schaats' in *Overheidsmanagement* 12, 2006. Aan de betrouwbaarheid van de jaarrekeningen van menige gemeente schort volgens Leo Verhoef nogal wat en daarom ook aan de daarbij steevast voorkomende goedkeurende accountantsverklaringen. Lokale rekenkamers die hiernaar kijken, zijn dus heel goed bezig. *Drs. L.W. Verhoef*

Wie zijn Petra van Lange en René Vierbergen dat zij zich zo druk maken over het feit dat er lokale rekenkamers zijn die zich bezighouden met de betrouwbaarheid van jaarrekeningen van hun gemeenten? Petra van Lange is directeur van de interne accountantsdienst van gemeente Rotterdam; René Vierbergen is directeur van de interne accountantsdienst van Den Haag. Zij lijken mij niet de eerst aangewezenen in een dergelijke discussie. Of zien zij die rekenkamers als pottenkijkers, als een soort 'controleur van de controleur'? Wat is er mis mee als controleurs worden gecontroleerd, zeker waar het gaat om zoiets belangrijks als de jaarrekening, het verantwoordingsdocument van het gemeentebestuur bij uitstek?

De feiten: de jaarrekeningen van Rotterdam over de jaren 1998-2005 meldden een per saldo voordelig saldo van baten en lasten van € 311 miljoen. In werkelijkheid, zo wees mijn onderzoek uit, hield Rotterdam in die jaren € 917 miljoen over¹. Een verschil van € 606 miljoen. Er zijn er die dit boekhoudfraude noemen. De totale opbrengst OZB, om de cijfers enig reliëf te geven, bedroeg in die periode circa € 1450 miljoen. 'Creatief boekhouden' en goedkeurende accountantsverklaringen daarbij maakten onzichtbaar dat de helft meer dan

genoeg was geweest. De jaarrekening 2004 meldde een voordelig saldo van € 104 miljoen. In werkelijkheid was er € 152 miljoen overgehouden. Rekenkamer Rotterdam bevestigde in haar rapport 'Elke euro telt' mijn bevinding². Bij deze jaarrekeningen stonden goedkeurende accountantsverklaringen van de interne accountantsdienst van Rotterdam.

De jaarrekeningen van Den Haag over de jaren 1997-2005 meldden een voordelig saldo van € 1050 miljoen - waarom moet een gemeente zoveel belastinggeld ongebruikt op de plank laten liggen? In werkelijkheid, hield Den Haag in die jaren € 1470 miljoen over³. De totale opbrengst OZB bedroeg circa € 940 miljoen. Bij deze jaarrekeningen stonden goedkeurende accountantsverklaringen van de interne accountantsdienst van Den Haag.

De jaarrekeningen van Dordrecht over de jaren 2000-2005 meldden voordelig saldo van € 173 miljoen. In werkelijkheid, zo wees mijn onderzoek uit, hield Dordrecht in die jaren € 282 miljoen over⁴. De jaarrekening 2003 van Dordrecht meldde een voordelig saldo van € 94 miljoen. Mijn onderzoek wees uit dat dat in werkelijkheid € 66 miljoen was. De jaarrekening 2004 van Dordrecht meldde een voordelig saldo van € 17 miljoen.

Mijn onderzoek wees uit dat dat in werkelijkheid € 16 miljoen was. Rekenkamer Dordrecht bevestigde in haar rapport 'Oude gewoonten' mijn bevindingen⁵. Bij deze jaarrekeningen stonden goedkeurende accountantsverklaringen.

In hun bijdrage noemen Petra van Lange en René Vierbergen ook de lokale rekenkamer van Amsterdam. De jaarrekeningen van Amsterdam over de jaren 1998-2005 meldden een per saldo voordelig saldo van baten en lasten van € 112 miljoen. In werkelijkheid, Amsterdam in die jaren € 2592 miljoen over⁶. De boekhoudfraude bij Ahold verbleekt er bij. De totale opbrengst OZB bedroeg in die periode circa € 1133 miljoen. 'Creatief boekhouden' en goedkeurende accountantsverklaringen daarbij maakten onzichtbaar dat de hele OZB in die jaren ongebruikt op de plank bleef liggen. De jaarrekening 2005 meldde een voordelig saldo van € 45 miljoen. In werkelijkheid was er € 208 miljoen overgehouden⁶. Rekenkamer Amsterdam bevestigde aan de gemeenteraad van Amsterdam mijn bevinding⁷. Het mag zo zijn dat de follow-up door Rekenkamer Amsterdam door onvoldoende deskundigheid⁸ en de berichtgeving in het Parool⁹ aan duidelijkheid te wensen over lieten, het doet aan de bevindingen niets af.

Inmiddels bekeek ik de jaarrekeningen van zo'n 200 gemeenten en provincies. De uitkomsten zijn verbijsterend: allemaal hoogst onbetrouwbare en dus misleidende jaarrekeningen¹⁰.

In circa 15 representatieve gevallen klaagde ik de betreffende accountants aan bij de Raad van Tucht voor Accountants. Hier onder waren ook de accountants van Den Haag en Dordrecht. In alle gevallen zijn mijn bevindingen bevestigd. Dat de betreffende accountants vanwege procedureel broddelwerk van de tuchtrechter ongestraft bleven, doet aan de juistheid van mijn bevindingen niets af!¹¹

De auteurs schrijven dat de lokale rekenkamers zich niet mogen bezighouden met de betrouwbaarheid van de jaarrekeningen. Gemeentewet artikel 182 zegt: 'Een door de rekenkamer ingesteld onderzoek naar de rechtmatigheid van het door het gemeentebestuur gevoerde bestuur bevat geen controle van de jaarrekening als bedoeld in artikel 213 tweede lid', waar staat dat een accountant en niet de rekenkamer de jaarrekening moet controleren op betrouwbaarheid en het voldoen aan de relevante wettelijke bepalingen, in dit geval het

BBV. In bovengenoemde situaties was geen sprake van een controle door rekenkamers van een jaarrekening in de zin van 'accountantscontrole'. Er was wel sprake van een beoordeling van de toereikendheid van de betreffende jaarrekeningen; dat past uitstekend in de wettelijke kerntaken van lokale rekenkamers: onderzoek naar doelmatigheid en doeltreffendheid. Jaarrekeningen die niet betrouwbaar zijn, zijn niet toereikend, en zijn fnuikend voor een doeltreffend en doelmatig functioneren van een gemeente in al haar geledingen. Dergelijke jaarrekeningen zijn alleen bruikbaar in de open haard. Overigens lijkt mij de competentievraag in deze kwestie niet de meest spannende vraag.

Rekenkamers of accountants: wie rijden een scheve schaats?

Leo Verhoef doet al jarenlang onderzoek naar de betrouwbaarheid van gemeentelijke jaarrekeningen en de deugdelijkheid van de daarbij voorkomende goedkeurende accountantsverklaringen. Leo Verhoef was accountant. Zijn bevindingen leverden hem ontslag op. Meer over zijn onderzoek en zijn bevindingen is te vinden op www.leoverhoef.nl.

Noten

- 1 www.leoverhoef.nl: Boekhoudfraude bij provincies en gemeenten schering en inslag en Dossier Rotterdam.
- 2 www.leoverhoef.nl: rapport opgenomen in Dossier Rotterdam.
- 3 www.leoverhoef.nl: Boekhoudfraude bij provincies en gemeenten schering en inslag en Dossier Den Haag.
- 4 www.leoverhoef.nl: Dossier Dordrecht.
- 5 www.leoverhoef.nl: rapport opgenomen in Dossier Dordrecht.
- 6 www.leoverhoef.nl: Boekhoudfraude bij provincies en gemeenten schering en inslag en Dossier Amsterdam.
- 7 www.leoverhoef.nl: brief dd. 2 juni 2006, opgenomen in Dossier Amsterdam.
- 8 www.leoverhoef.nl: opmerkingen opgenomen in Dossier Amsterdam.
- 9 www.leoverhoef.nl: berichtgeving opgenomen onder In de media.
- 10 www.leoverhoef.nl: Uw gemeente en provincie en onderscheiden Dossiers.
- 11 www.leoverhoef.nl: Dossier Tuchtzaken.